

სოციალური სატირა ოსკარ უაილდის ზღაპრებში

ლელა ებრალიძე

ასისტენტ პროფესორი, ფილოლოგიის დოქტორი <https://orcid.org/0000-0003-0802-4085>
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

სტატიის განხილვის საგანს წარმოადგენს სოციალური სატირა, რომლის მეშვეობითაც ოსკარ უაილდი თავის ზღაპრებში ვიქტორიანული საზოგადოების მანკიერებებს წარმოაჩენს. ემპირიულ მასალად გამოყენებულია ზღაპრები კრებულიდან "The Happy Prince and Other Tales." აღნიშნული ნაწამოებები ლიტერატურული ზღაპრის ჟანრს მიეკუთვნება და ამ ჟანრის ყველა თვისებას ავლენს. ოსკარ უაილდის ზღაპრების სიუჟეტებს ყოველთვის ორიგინალურს ვერ ვუწოდებთ, მაგრამ ავტორის ინდივიდუალური, ნატიფი სტილი, მდიდარი წარმოსახვის უნარი და ლექსიკა მის ნაწარმოებებს უნიკალობას ანიჭებს. მათში, როგორც უაილდის მთელ შემოქმედებაში, ასახულია მწერლის ესთეტიკური პრინციპი „ხელოვნება ხელოვნებისთვის“, რომლის თანახმადაც ხელოვნება უპირველესად მშვენიერების შექმნას უნდა ემსახურებოდეს. თუმცა უაილდის ზღაპრები მშვენიერებასა და ჯადოსნურობასთან ერთად ვიქტორიანული მორალის მწვავე კრიტიკასაც იტევს: მათში გაკრიტიკებულია ფარისევლობა, მერკანტილიზმი, სნობიზმი, ამპარტავნება, უსაქმურობა, საზოგადოებრივ აზრზე დამოკიდებულება, გონებაშზღუდულობა და ეგოიზმი. ამ თვისებების დასაგმობად ნაწარმოებებში მოხმობილია ალეგორია, ირონია, პარადოქსი და სხვა მხატვრული ხერხები.

საკვანძო სიტყვები: ზღაპრები, ალეგორია, ფარისევლობა, ირონია, პარადოქსები, სოციალური სატირა, ვიქტორიანული მორალი

შესავალი

„ცხოვრება ბევრად უფრო მეტად ჰბაძვს ხელოვნებას, ვიდრე ხელოვნება - ცხოვრებას“. ეს სიტყვები მე-19 საუკუნის გამოჩენილ ირლანდიელ მწერალს, დრამატურგს, პოეტსა და კრიტიკოსს, „ესთეტიზმად“ წოდებული ლიტერატურული მიმდინარეობის ბრწყინვალე წარმომადგენელს, ოსკარ უაილდს ეკუთვნის. იგი ერთ-ერთი გამორჩეულია მათ შორის, ვისი შემოქმედებაც ესთეტიზმის უმთავრეს პრინციპს - „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ -

უკავშირდება. ესეში „სიცრუის ხელოვნების დაცემა“ იგი ერთ-ერთ გმირს, ვივიანს ათქმევინებს, რომ „ხელოვნება პირსაბური უფროა, ვიდრე სარკე. მისნაირ ყვავილებსა და ფრინველებს ვერცერთ ტყეში ვერ ნახავ“. ... „თუ მოისურვებს, სასწაულებს ჩაიდენს, ერთი დამახებით ზღვიდან ურჩხულებს ამოიყვას. ნუშის ხეს ზამთარში ააყვავებს, შემოსულ ყანას თოვლით დაფარავს. მის ერთ სიტყვაზე ყინვა ივნისს მხურვალე ტუჩებზე ვერცხლის თითს დაადებს, ლიდის ბორცვებზე, გამოქვაბულებიდან ლომებს გამოიხმობს“. [Wilde, 2016]

უაილდისთვის ხელოვნება სილამაზის სამყაროს, უღიმღამო რეალობისაგან თავის დაღწევის საშუალებას წარმოადგენდა. ნატიფი გემოვნების მწერალი ასევე ცნობილი იყო დახვეწილი იუმორითა და ენამახვილური გამონათქვამებით - პარადოქსებით, რომელთა მეშვეობითაც თავისი თანამედროვე ვიქტორიანული საზოგადოების ნაკლოვანებებს ამხილებდა.

როგორც აღვნიშნეთ, მწერლის ცხოვრება და შემოქმედება ვიქტორიანულ ეპოქას, ანუ ბრიტანული კოლონიალიზმისა და იმპერიალიზმის აყვავების ხანას დაემთხვა, რომელსაც სახელი დედოფალ ვიქტორიას (1837-1901) საპატივცემულოდ ეწოდა. ამ დროს ქვეყანაში ბევრი მნიშვნელოვანი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და ეკონომიკური ცვლილება მოხდა. ეს ცვლილებები კარგის მომტანიც იყო და საზიანოც, მაგალითად, ინდუსტრიულ რევოლუციას შედეგად მოჰყვა სწრაფი ურბანიზაცია და სამუშაო პირობების გაუარესება, საბოლოოდ კი, მდიდრებსა და ღარიბებს შორის არსებული უფსკრულის კიდევ უფრო გაღრმავება. რაც შეეხება იმ პერიოდის მკაცრ მორალსა და შეზღუდვებს და მათგან გამომდინარე ფარისევლობას, ასევე სნობიზმს, მატერიალიზმს, ეგოიზმსა და სხვა მანკიერებებს, ისინი მიუღებელი აღმოჩნდა არაერთი დიდ მწერლისათვის - ოსკარ უაილდის გარდა ვიქტორიანულ საზოგადოებას აკრიტიკებდნენ: ჩარლზ დიკენსი, ჯორჯ ბერნარდ შო, ლუის კაროლი, უილიამ მეიქვის თეკერეი და სხვანი.

სატირა განსაკუთრებით დამახასიათებელია ოსკარ უაილდის ისეთი ნაწარმოებებისათვის, როგორცაა მისი გოთური რომანი „დორიან გრეის პორტრეტი“, მოთხრობა „კენტერვილის მოჩვენება“, პიესა „დაარქვით ერნესტი ანუ სერიოზულობის მადლი“ (“The Importance of being Earnest”) და სხვა პიესები, თუმცა, ამ მხრივ ძალიან საინტერესოა ზღაპრებიც - მათ ჯადოსნურ და ზღაპრულ სამყაროშიც მოიძებნა ადგილი სოციალური კრიტიკისათვის და წინამდებარე მოხსენებაშიც სწორედ ამ კუთხით განვიხილავთ უაილდის ზღაპრებს.

ოსკარ უაილდის ზღაპრები

ცნობილია, რომ ზღაპრები ორ კატეგორიად იყოფა: ხალხურ ანუ ფოლკლორულ და ლიტერატურულ ზღაპრებად.

ლიტერატურული ზღაპრის ხალხურ ზღაპართან მსგავსება-განსხვავების საკითხი განხილული აქვს დალი ფანჯიკიძეს მონოგრაფიაში „თარგმანის თეორია და პრაქტიკა“,

სადაც ნათქვამია, რომ „ლიტერატურულ ზღაპარს ხალხურ ზღაპართან საერთო აქვს რიტმი და ინტონაცია და, შესაბამისად, მათი შემქმნელი გრამატიკული სტრუქტურები. თხრობა აქვს გამჭვირვალეა, მაგრამ ხალხური ზღაპრისგან განსხვავებით, იგი მხატვრული სახეების სიმრავლითა და ოდნავ ზეაწეული ელფერით ხასიათდება. ზეაწეულობა იქმნება მარკირებული ლექსიკით, რომელიც ხან პერსონაჟის გუნება-განწყობილების გამოხატვას ემსახურება, ხან კი ბუნების სურათების აღწერისთვისაა მოწოდებული“. იქვე დასახელებულია ისეთი მნიშვნელოვანი განმასხვავებელი ნიშნები, როგორცაა პერსონაჟის სულიერი სამყაროთი დაინტერესება და მისი განწყობისა თუ გრძნობების დახასიათება, რაც ხალხურ ზღაპრებში საკმაოდ ძუნწად ან საერთოდ არ არის აღწერილი; პირდაპირი მეტყველებისათვის უპირატესობის მინიჭება და მოლაპარაკე სახელების ნაკლებად გამოყენება. [ფანჯიკიძე, 1988:176]

ამასთან, „ფოლკლორული ზღაპრისაგან განსხვავებით, ლიტერატურულ ზღაპარს ავტორი ჰყავს, რაც ბუნებრივად გულისხმობს ინდივიდუალური სტილის არსებობას. თუმცა ამ ტიპის ზღაპარიც შეიძლება დავახასიათოთ როგორც „მხატვრულ გამონაგონსა და ფანტასტიკურ ამბავზე დაფუძნებული“. [ჭილაია, 1984:107]

ოსკარ უაილდის ზღაპრები ლიტერატურული ზღაპრის კატეგორიას მიეკუთვნება, რაც მის ისეთ ავტორების გვერდით აყენებს, როგორცაა შარლ პერო, ძმები გრიმები, ჰანს ქრისტიან ანდერსენი, ერნსტ ჰოფმანი.

თავად მწერალი ამბობდა: „ჩემი ზღაპრები... თანამედროვე ცხოვრების რეალობისგან დაშორებული ფორმით ასახვის, თანამედროვე პრობლემების იდეალური, მიბადვითი ხერხით აღწერის მცდელობაა, ეს ზღაპრები, რა თქმა უნდა, მსუბუქია, გამოგონილი და დაწერილია არა ბავშვებისთვის, არამედ თვრამეტიდან ოთხმოც წლამდე ასაკის ბავშვური ადამიანებისათვის!“ [Wilde, 2018]

ოსკარ უაილდის ზღაპრები ორ კრებულად გამოიცა: „ბედნიერი უფლისწული და სხვა ზღაპრები“ (1888) და „ბროწეულის სახლი“ (1891). საგულისხმოა, რომ ამ ნაწარმოებებში აშკარად იგრძნობა წინამორბედ ავტორთა გავლენა. ბევრი მათგანის სიუჟეტი ორიგინალური არ არის. კრიტიკოსები საუბრობენ შარლ ბოდლერის, თეოფილ გოტიეს, გუსტავ ფლობერის, ჰანს ქრისტიან ანდერსენის, ედგარ ალან პოს გავლენაზე. მაგალითად, კრიტიკულ კვლევაში სათაურით „ოსკარ უაილდი: კრიტიკული კვლევა“ (1912) არტურ რენსომი აღნიშნავდა: „უაილდი ფლობერის კალმით ისეთ ამბებს წერდა, ანდერსონი რომ მოიგონებდა.“ [Ransome, 2011]. მიუხედავად ამისა, ვერავინ უარყოფს უაილდის ინდივიდუალობასა და უნიკალობას. განუმეორებელია მისი კაზმული სტილით შექმნილი ბუნების სურათები და მხატვრული სახეები, მკითხველზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს მწერლის უმდიდრესი ლექსიკა, მოულოდნელი შედარებები და მეტაფორები, პარალელური კონსტრუქციები, იუმორი, პარადოქსები და მათ გვერდით არქაიზმები და ბიბლიური ალუზიები, რომლებიც ამაღლებულ ელფერს ანიჭებს მის ნაწარმოებებს. აქვე

ვახსენებთ ალეგორიას, პერსონიფიკაციას, გამეორებას, რაც ზოგადად დამახასიათებელია ზღაპრის ჟანრისათვის და უხვად გვხვდება უაილდთანაც.

ქვემოთ ვნახავთ, თუ როგორ იყენებს ხსენებულ სტილისტურ ხერხებს ავტორი იუმორისტული და ირონიული ეფექტის შესაქმნელად. ემპირიულ მასალად გამოყენებულია უაილდის ზღაპრების კრებული „ბედნიერი უფლისწული და სხვა ზღაპრები“. მოყვანილი მაგალითები დაჯგუფებულია იმ ნაკლოვანებების მიხედვით, რომელთაც ავტორი დასცინის.

სილამაზისა და სიყვარულის დაუფასებლობა

ზღაპრების გმირებს უაილდი ზოგადად ადამიანის და, განსაკუთრებით, თავისი თანამედროვე ადამიანების თვისებების წარმოსაჩენად იყენებს. მისი დამოკიდებულება საკუთარი პერსონაჟებისადმი ხან თანაგრძნობით და სინაზით არის განმსჭვალული, ხან - მსუბუქი ირონიითა და ხან - სარკაზმით. მწვავე ირონიას მიმართავს მწერალი საზოგადოებრივი აზრისა და ფასეულობების ფარისევლური ბუნების ხაზგასასმელად. მის ნაწარმოებებში, კერძოდ, ზღაპრებში, ბევრგან იგრძნობა ავტორის გულისტკივილი ჭეშმარიტი სიკეთის, სიყვარულის, სილამაზის დაუფასებლობის გამო, მაშინ როდესაც ბევრ ბრიყვს თავი ბრძნად მოაქვს, თავკერძა და გულქვა კი კეთილშობილებას იჩემებს. მარტო „ბედნიერი უფლისწულის“ დასასრული რად ღირს, როდესაც უფალი ანგელოზებს გზავნის ქალაქში, რათა ორი ყველაზე ძვირფასი რამ მოართვან, ისინი კი ბედნიერი უფლისწულის ტყვიის გულსა და მკვდარ მერცხალს მოუტანენ, ადამიანებს სანაგვეზე რომ გადაუფდიათ.

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე მაგალითი იმის საილუსტრაციოდ, თუ როგორ აღიქმება სილამაზე და სიყვარული იმ სამყაროში, სადაც „პრაქტიკულობა“ ყველაზე მეტად ფასობს.

მოცემულია ნაწყვეტები დედნიდან და მათი ქართული თარგმანები (თარგმანები შესრულებულია ქეთევან კანდელაკისა და ნათელა ჩიგოგიძის მიერ).

“He is as beautiful as weathercock,” remarked one of the Town Councillors who wished to gain a reputation for having artistic tastes; “only not quite so useful,” he added, fearing lest people should think him unpractical, which he really was not” [Wilde, 1979:48-49] („- აფქიოსავით ლამაზია, - შენიშნა ქალაქის საბჭოს ერთმა წევრმა, რომელსაც გულით უნდოდა მასზე ეთქვათ, არტისტული გემოვნების პატრონიაო - მხოლოდ ესაა, იმდენად სასარგებლო არ არის, - უმაღვე დაუმატა შეშინებულმა, ვინმემ არ დამწამოს არაპრაქტიკული ყოფილაო“). [უაილდი, 1960:15-16]

უაილდი პირდაპირ არ ამბობს პერსონაჟზე, რომ იგი ბრიყვია და არც სილამაზის გაეგება რამე, არც გემოვნება გააჩნია. საამისოდ ის ირონიას მიმართავს და თან დიდი წარმატებით:

მართლაც ძალიან კომიკურია ოქროთი დაფარული ულამაზესი ქანდაკების მამლის ფორმის ფლუგერთან შედარება, თანაც საკუთარი „არტისტული გემოვნებით“ თავის მოსაწონებლად. ამ ეფექტს აძლიერებს ქალაქის საბჭოს წევრის შემდგომი კომენტარი იმის შესახებ, რომ ქანდაკება ფლუგერივით სასარგებლო არ არის, რასაც იმის შიშით ამატებს, ჩემზე არ თქვან, არაპრაქტიკულიაო. ბოლოს კი ყველაფერს აგვირგვინებს ფრაზა “which he really was not” („რაც (არაპრაქტიკული - ჩვენი განმარტება), იგი ნამდვილად არ იყო“. სამწუხაროა რომ ეს ბოლო ფრაზა ქართლ თარგმანში დაკარგულია.

შემდეგი ნაწყვეტი მოყვანილია ზღაპრიდან „ბულბული და ვარდი“. შეყვარებული სტუდენტი პატარა ბულბულის თავგანწირვის წყალობით მიიღებს ულამაზეს წითელ ვარდს, რომელიც სატრფომ მოსთხოვა და სიხარულით ცას ეწევა. აქ საინტერესოა სტუდენტის მიერ წარმოთქმული ფრაზა, რომ ასეთ ლამაზ ყვავილს უთუოდ გრძელი ლათინური სახელი ექნება. ამ ერთი ფრაზის მეშვეობით უაილდი სტუდენტს ისეთ ადამიანად გვიხატავს, რომელსაც ყვავილის სილამაზის დაფასებაც არ შეუძლია ისე, რომ ამის დასტური წიგნებში არ ეძიოს:

“And at noon the Student opened his window and looked out. ‘Why, what a wonderful piece of luck!’ he cried; ‘here is a red rose! I have never seen any rose like it in all my life. It is so beautiful that I am sure it has a long Latin name’; and he leaned down and plucked it.” [Wilde, 1979:45] („შუადღისას სტუდენტმა ფანჯარა გამოაღო და გარეთ გამოიხედა: - „აი, ბედიც ამას ჰქვია!“ - წამოიძახა მან, - „წითელი ვარდი! ამის მსგავსი არა მინახავს რა ჩემს სიცოცხლეში. ეს ყვავილი იმდენად ლამაზია, რომ დარწმუნებული ვარ მას გრძელი ლათინური სახელწოდება ექნება“. [უაილდი, 1960:43]

შესაბამისად, მისგან გასაკვირი არც არის, რომ მერკანტილური ქალიშვილისაგან უარყოფილი სიყვარულზე სამუდამოდ ხელს იღებს იმ მიზეზით, რომ მას ლოგიკა არ გააჩნია და არაპრაქტიკულია. ახალგაზრდა კაცს სიყვარულს ფილოსოფიისა და მეტაფიზიკის შესწავლა ურჩევნია, რადგან უსულო მეცნიერება უფრო მარტივად გასაგები და უმტკივნეულოა, ვიდრე ადამიანური გრძნობები:

“What a silly thing Love is,” said the Student as he walked away. “It is not half as useful as Logic, for it does not prove anything, and it is always telling one of things that are not going to happen, and making one believe things that are not true. In fact, it is quite unpractical, and, as in this age to be practical is everything, I shall go back to Philosophy and study Metaphysics.” [Wilde, 1979:46] („- რა სისულელე ყოფილა სიყვარული!“ - თქვა უკან გამობრუნებულმა სტუდენტმა, - „მას ლოგიკის ნახევარიც არ შესძლება, რადგან იგი არაფერს არ ამტკიცებს, ყოველთვის ისეთს რასმე გპირდება, რაც არ სრულდება და ცდილობს ისეთი რამ დაგაჯეროს, რაც სიმართლეს არ შეეფერება. იგი სულ არ არის პრაქტიკული. ჩვენს დროში კი პრაქტიკულობა ყველაფერია. ამიტომ სჯობს ფილოსოფიას ჩვუჯდე და მეტაფიზიკა შევისწავლო“. [უაილდი, 1960:45]

აქაც, შეყვარებული ყმაწვილის პირით, უაილდი კიდევ ერთხელ იმეორებს, რომ თანამედროვე ცხოვრებაში სიყვარულსა და სილამაზეზე მეტად პრაქტიკულობა ფასობს. რაც შეეხება ვარდს, რომლის წითლად შესაღებად ბულბულმა საკუთარი გულის სისხლი გაიღო და სიცოცხლეს გამოესალმა, გაბრაზებული სტუდენტი მას თხრილში მოისვრის და ზედ ეტლი გადაუვლის, ანუ ბედნიერი უფლისწულის მოწყალე გულისა და კეთილი მერცხლის მსგავსად, ისიც სანაგვეზე აღმოჩნდება, როგორც უსარგებლო და „არაპრაქტიკული“.

მატერიალისტური ღირებულებები

„ბედნიერ უფლისწულში“ მერცხალი იმიტომ შეყოვნდება უფლისწულის ქალაქში, რომ მას ტანწერწეტა ლერწამი უყვარდება, თუმცა საბოლოოდ იმედგაცრუებული რჩება, რადგან ლერწამი ზედაპირული და კეკლუცია და ეგვიპტეშიც არ მიჰყვება. მერცხალს არ თანაუგრძნობენ მისი მეგობრები, რომლებიც ლერწამს სულ სხვა მიზეზით იწუნებენ:

“It is a ridiculous attachment,” twittered the other Swallows. “She has no money, and far too many relations”; and indeed, the river was quite full of Reeds.” [Wilde, 1979:28] („- მაგ გრძნობისა ვერაფერი გაგვიგია“- ჟღურტულეზდნენ სხვა მერცხლები. - „ლერწამს სულ არა აქვს ფული, და თანაც უამრავი ნათესავი ჰყავს. - და მართლაც მდინარე სავსე იყო ლერწმებით.“)[უაილდი, 1960:17]

ვფიქრობთ, აქ სატირულ ეფექტს მწერალი ალეგორიის გამოყენებით აღწევს, რადგან მსგავსი სიტყვები გაცილებით კომიკურად ჟღერს, როდესაც მათ მერცხლები ამბობენ. ამ მშვენიერ პასაჟს აგვირგვინებს ბოლო ფრაზა, სადაც მწერალი ადასტურებს, რომ ლერწამს ბევრი ნათესავი ჰყავდა: „მართლაც მდინარე სავსე იყო ლერწმებით.“

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ზღაპარში „ბულბული და ვარდი“ პროფესორის ქალიშვილი წითელ ვარდს არ მიიღებს ღარიბი სტუდენტისაგან და მასთან ცეკვაზე უარს ამბობს, რადგან უპირატესობას მდიდარ თაყვანისმცემელს ანიჭებს:

“I am afraid it will not go with my dress,” she answered, “and, besides, the Chamberlain’s nephew has sent me some real jewels, and everybody knows that jewels cost far more than flowers.” [Wilde, 1979:45] [Wilde, 1979:46] („- ვშიშობ, ეს ვარდი ჩემს კაბას არ მოუხდება“ - თქვა მან, - „ეგეც რომ არა, კამერჰერის ძმისწულმა ნამდვილი თვალ-მარგალიტი გამომიგზავნა და ყველამ იცის, რომ თვალ-მარგალიტი ყვავილზე უფრო ძვირფასია“. [უაილდი, 1960:44]

ბოლო როდესაც გამწარებული სტუდენტი მას უმადურს უწოდებს, იქით შეუტევს: “... after all, who are you? Only a Student. Why, I don’t believe you have even got silver buckles to your shoes as the Chamberlain’s nephew has and she got up from her chair and went into the house.”

[Wilde, 1979:46] („...ვინა ხართ, ერთი გამაგებინეთ. მხოლოდ სტუდენტი და მეტი არაფერი. თქვენ ფეხსაცმელზე ვერცხლის ბალთებიც კი არ გექნებათ, როგორც კამერჰერის მმისწულსა აქვს“. [ibid.]

მისთვის ჩვეული დახვეწილი ირონიის მეშეობით ოსკარ უაილდი ისეთი ქალის სახეს გვიხატავს, რომლისთვისაც ადამიანის ღირსება ფეხსაცმლის ბალთებით იზომება.

უაილდი განსაკუთრებით დაუნდობელია ფარისევლების მიმართ და ზღაპარში „ერთგული მეგობარი“ ნათლად წარმოაჩენს ხარბი და თავკერძა მეწისქვილის უსინდისობას. მწერალი ირონიას მეწისქვილის ცოლის მეშეობით გამოხატავს, როდესაც ქალი ქმრის ფარისევლობას კეთილშობილებად ასაღებს. უაილდის სარკაზმი იმაში მდგომარეობს, რომ ქალი გულწრფელად მოხიბლულია ქმრის გონიერებითა და კეთილშობილებით, რადგან მისი ღირებულებებიც ისეთივე ყალბია, როგორც მისი ქმრისა. ამასთან, ზემოთ ნახსენები პროფესორის ქალიშვილის მსგავსად, ადამიანის ღირსებას ისიც სიმდიდრის მიხედვით აფასებს. მოგვეცეს მისი სიტყვები:

“It is quite a treat to hear you talk about friendship. I am sure the clergyman himself could not say such beautiful things as you do, though he does live in a three-storied house and wears a gold ring on his little finger.” [Wilde, 1979:56] („ერთ სიამოვნებად ღირს შენი მოსმენა, როცა მეგობრობაზე ლაპარაკობ. მგონი ჩვენი მოძღვარიც ვერ იტყოდა უკეთ, თუმცა ის სამსართულიან სახლში ცხოვრობს და ნეკზე ოქროს ბეჭედს ატარებს.“) [უაილდი, 1960:60]

სნობიზმი, ამპარტავნება და უქნარობა

ალეგორიულ ზღაპარში „ღირსშესანიშნავი შუშუნა“ მთავარ გმირად შუშუნა გვევლინება. ეს არის გროტესკული სახე საკუთარ თავში უსაზღვროდ შეყვარებული სნობისა, რომელსაც თავი სამყაროს ცენტრად წარმოუდგენია. იგი შრომას უკადრისად მიიჩნევს და ღრმად არის დარწმუნებული საკუთარ უპირატესობაში გარშემომყოფთა მიმართ.

აი, რას პასუხობს ღირსშესანიშნავი შუშუნა ბენგალიურ ცეცხლს, როდესაც ეს უკანასკნელი მოუწოდებს არ დასველდეს, რადგან ამას მოითხოვს საღი აზრი:

“Common sense, indeed!” said the Rocket indignantly. “You forget that I am very uncommon and very remarkable”. [Wilde, 1979:74] („- უბრალო საღი აზრი“- წარმოთქვა აღშფოთებულმა შუშუნამ,- „თქვენ გავიწყდებათ, რომ მე სრულიადაც არა ვარ უბრალო, პირიქით ფრიად ღირსშესანიშნავი გახლავართ.“) [უაილდი, 1960:85]

აქ აღნიშვნის ღირსია ქართველი მთარგმნლის ნათელა ჩიგოგიძის ოსტატობა, რაც დედნისეული სიტყვების თამაშის გადმოტანაში მდგომარეობს: სიტყვას “common,” რომელიც შესიტყვებაში “common sense” („საღი აზრი“) მონაწილეობს, სხვა

მნიშვნელობებიც აქვს და ერთ-ერთი მათგანია „უბრალო“. ვინაიდან ქართულში ინგლისურისაგან განსხვავებით „სალი“ და „უბრალო“ ერთი და იმავე სიტყვით ვერ გადმოიცემა, მთარგმნელმა „სალ აზრს“ დაუმატა სიტყვა „უბრალო“ და მისი ორი მნიშვნელობის შეპირისპირებით შეინარჩუნა დედნისეული ეფექტი.

ღირსშენანიშნავი შუშხუნას სნობიზმი და ამპარტავნება ჩანს შემდეგ ციტატაში:

“It is quite evident that you have always lived in the country,” answered the Rocket. “Otherwise you would know who I am. However, I excuse your ignorance. It would be unfair to expect other people to be as remarkable as oneself.” [Wilde, 1979:80] („- გეტყობათ, რომ თქვენ სოფელს არ გასცილებიხართ,- უპასუხა შუშხუნამ „- ეს რომ ასე არ იყოს, ნამდვილად გეცოდინებოდათ, ვინცა ვარ. თუმცა მიპატიებია თქვენი უმეცრება, რა საკადრისია, სხვას მოსთხოვო, ჩემისთანა ღირსშესანიშნავი იყავიო“) [უაილდი, 1960:94]

ასევე მოვიყვანთ ციტატას, სადაც წარმოჩენილია შუშხუნას ქედმაღლური დამოკიდებულება სოციალურად მასზე დაბლა მდგომთა მიმართ. ეს არის ბრწყინვა ალეგორია არისტოკრატებზე, რომლებიც არც შრომას კადრულობენ და არც მათ, ვინც თავს შრომით ირჩენს:

“My good creature,” cried the Rocket in a very haughty tone of voice. “I see that you belong to the lower orders. A person of my position is never useful. We have certain accomplishments, and that is more than sufficient. I have no sympathy myself with industry of any kind, least of all with such industries as you seem to recommend. Indeed, I have always been of the opinion that hard work is simply the refuge of people who have nothing whatever to do.” [Wilde, 1979:80] („- ჩემო კეთილო“, - შესძახა შუშხუნამ მედიდურად, - ვხედავ, რომ უმდაბლეს კლასს ეკუთვნით. ჩემი მდგომარეობის ადამიანი არ შეიძლება სასარგებლო იყოს. ჩვენ გვაქვს ერთგვარი გარეგანი შნო და ეს სავესებით საკმარისია. პირადად მე სრულებით არ მეხალისება შრომა, და უფრო კი ის შრომა, რასაც თქვენ მთავაზობთ. მე მუდამ იმ აზრისა ვიყავი, რომ მძიმე სამუშაო მხოლოდ თავშესაფარია მათთვის, ვისაც სხვა საქმე არ გააჩნია.“) [უაილდი, 1960:95]

როდესაც იხვი მიდის, შუშხუნა მარტო დარჩენის შიშით მას სთხოვს დაბრუნდეს, მაგრამ როცა ვერაფერს ხდება, თავს ისე დაიჭერს, თითქოს მოხარულია, მდაბიო მოსაუბრე რომ მოიშორა: “I am glad that she has gone,” he said to himself. “She has a decidedly middle-class mind,” and he sank a little deeper still into the mud and began to think about the loneliness of genius.” [Wilde, 1979:81] („- კარგია, რომ წავიდა“, - თქვა თავისთვის შუშხუნამ, - იგი უდაოდ შეზღუდული გონების პატრონია“. - და შუშხუნა კიდევ უფრო ღრმად ჩაეფლო ტალახში და გენიოსთა მარტოობაზე დაიწყო ფიქრი“.) [უაილდი, 1960:96-97]. აქ მეტად ირონიულად ჟღერს ფრაზა “loneliness of genius” („გენიოსთა მარტოობა“), თუმცა, ჩვენი აზრით, „მარტოსულობა“ აჯობებდა.

საკუთარი აზრის არქონა

კიდევ ერთი ნაკლი, რის გამოც ოსკარ უაილდი თავის თანამედროვეთ დაცინის, საკუთარი აზრის არქონაა.

„ბედნიერ უფლისწულში“ ქალაქის საბჭოს წევრები მუდამ ქალაქის თავის სიტყვებს იმეორებენ. მაგალითად, როდესაც გამარცვული ბედნიერი უფლისწულის დანახვაზე ქალაქის თავი გოცელები წამოიძახებს „Dear me! How shabby the Happy Prince looks!“ [Wilde, 1979:37] („ - ღმერთო ჩემო! რა საცოდავად გამოიყრება უფლისწული!“) [უაილდი, 1960:31], მის სიტყვებს ქალაქის საბჭოს ყველა წევრი ერთხმად აიტაცებს: „How shabby indeed!“ [...] („ - მართლაც, რა საცოდავად გამოიყრება!“) [უაილდი, 1960:31].

ნაწარმოების ბოლოს, როდესაც ბედნიერი უფლისწულის ქანდაკებას გადაადნობენ და ქალაქის თავი მუნიციპალიტეტის თათბირზე გამოაცხადებს, დარჩენილი ლითონით მეორე ქანდაკება უნდა ჩამოასხან და ეს ჩემი ქანდაკება იქნებაო, საბჭოს ყველა წევრი სათითაოდ იმეორებს: „ჩემი ქანდაკება იქნება“. [უაილდი, 1960:31] ამაზე მათ ჩხუბიც კი მოუვით და ავტორი გვეუბნება, უკანასკნელად რომ ვნახე, ისევე ჩხუბობდნენო.

ზემოთ მოყვანილი გამეორებები და ავტორის შენიშვნა ზღაპრის მოცემულ პასაჟს მეტად კომიკურ ელფერს ანიჭებს და ხაზს უსვამს ქალაქის საბჭოს წევრების გონებაშეზღუდულობას და ეგოიზმს.

უაილდის ირონია ამ საკითხთან დაკავშირებით მწვავედ და სარკაზმში გადადის „ღირსშესანიშნავ შუშუნაში“, სადაც ბაყაყი აცხადებს, რომ კარგ საზოგადოებაში კამათი ვულგარობად ითვლება, რადგან იქ ყველა ერთი აზრისაა: „Arguments are extremely vulgar, for everybody in good society holds exactly the same opinions.“ [Wilde, 1979:78] („კამათი ხომ თავისთავად ძალზე ვულგარული რამ არის, რადგან კარგ საზოგადოებაში, როგორც წესი, ყველა ერთი აზრისაა“). [უაილდი, 1960:92]

სატირა მწერლებზე, პოეტებზე, სასულიერო პირებზე, მეცნიერებზე, ფილოსოფოსებზე, საზოგადო მოღვაწეებზე, მასწავლებლებზე

უაილდი ოსტატურად დაცინის თავისი თანამედროვე საზოგადოების ისეთ წევრებს, რომელთაც პრეტენზია აქვთ ლიტერატორობაზე, სწავლულობაზე, მღვდლობაზე, მასწავლებლობაზე, პოლიტიკოსობაზე, სინამდვილეში კი არაფერს წარმოადგენენ. ქვემოთ მოყვანილია ციტატა ზღაპრიდან „ღირსშესანიშნავი შუშუნა“, სადაც ავტორი ვირთაგვას პირით აღწერს ამბის მოყოლის ახალ წესს, რომელსაც ყველა კარგი მთხრობელი მისდევს. გენიალური მწერლის ირონია გამანადგურებელია:

"Is that the end of the story?" asked the Water-rat.

"Certainly not," answered the Linnet. "That is the beginning."

"Then you are quite behind the age," said the Water-rat. "Every good storyteller nowadays starts with the end, and then goes on to the beginning, and concludes with the middle. That is the new method. I heard all about it the other day from a critic who was walking round the pond with a young man. He spoke of the matter at great length, and I am sure he must have been right, for he had blue spectacles and a bald head, and whenever the young man made any remark, he always answered, 'Pooh!'" [Wilde, 1979:57-58]

„- სულ ეს არის?" - იკითხა წყლის ვირთაგვამ.

- არა, როგორ იქნება - უპასუხა ბზეწვიამ, - ეს მხოლოდ დასაწყისია.

- მაშ, თქვენ ძალიან ჩამორჩენილხართ - თქვა წყლის ვირთაგვამ, - ყველა კარგი მოუბარი ახლა ამბის მოყოლას ბოლოდან იწყებს შემდეგ დასაწყისს ჩაურთავს, ბოლოს კი შუა ნაწილით ამთავრებს ხოლმე. ეს ახალი წესია. მე ეს ჩემი ყურით გავიგონე ამას წინათ ერთი კრიტიკოსისაგან, რომელიც აქვე, გუბურის პირას დასეირნობდა ერთ ახალგაზრდა კაცთან ერთად. იგი დიდხანს ლაპარაკობდა ამ საკითხზე. დარწმუნებული ვარ, ეს კრიტიკოსი მართალია, რადგან მას ლურჯი სათვალე ეკეთა და მოტვლეპილი თავი ჰქონდა. მერე როცა კი ახალგაზრდა კაცი ლაპარაკში რამე შენიშვნას ჩაურთავდა, კრიტიკოსი სულ ასე უპასუხებდა ხოლმე - „სისულელეა“. [უაილდი, 1960:61-62]

უაილდისეულ სარკაზმს აძლიერებს ვირთაგვას არგუმენტი: მას კრიტიკოსის სიმართლეში ეჭვი არ ეპარება იმიტომ, რომ ამ უკანასკნელს ლურჯი სათვალე უკეთია და მელოტია, და, რაც მთავარია, თანამოსაუბრის ყველა შენიშვნაზე პასუხობს: „სისულელეა“.

იმავე ზღაპარში მწერალი ერთ-ერთ შუშუნას ათქმევინებს, რომ სიყვარული პოეტებმა გაანადგურეს - მათ იმდენი წერეს სიყვარულზე, რომ ახლა მისი არსებობა აღარავის სჯერაო.

"But love is not fashionable anymore, the poets have killed it. They wrote so much about it that nobody believed them, and I am not surprised. True love suffers and is silent. ... Romance is a thing of the past." [Wilde, 1979:70-71]

„მაგრამ სიყვარული მოდაში აღარ არის პოეტებმა მოჰკლეს იგი. მათ იმდენი წერეს სიყვარულზე, რომ აღარავის სჯერა მათი და მე ეს არც მიკვირს. ჭეშმარიტი მიჯნური იტანჯება მაგრამ სდუმს“ ... რომანტიკამ თვისი დრო მოჰამა“. [უაილდი, 1960:80]

„ბედნიერ უფლისწულში“, როდესაც ორნითოლოგიის პროფესორი ზამთარში მერცხალს დაინახავს, ამ უზვეულო მოვლენაზე გაზეთში გრძელ წერილს გამოაქვეყნებს. ავტორი გვეუბნება, რომ სტატიას ყველა ციტირებს, რაც ირონიულად ჟღერს მომდევნო

წინადადების ფონზე: წერილი სავსე იყო ისეთი სიტყვებით, რომელთა მნიშვნელობაც მათ არ იცოდნენ.

“What a remarkable phenomenon!” said the Professor of Ornithology as he was passing over the bridge. “A swallow in winter!” and he wrote a long letter about it in the local newspaper. Every one quoted it, it was full of so many words that they could not understand.” [Wilde, 1979:32] („ რა ღირსშესანიშნავი მოვლენაა,- თქვა ორნიტოლოგიის პროფესორმა, რომელიც ამ დროს ხიდზე მიდიოდა,- მერცხალი ზამთარში! ამის შესახებ პროფესორმა ადგილობრივ გაზეთში დიდი წერილიც მოათავსა. ა წერილში მრავალი სიტყვა იყო ისეთი, რომლის მნიშვნელობა ხალხს რ ესმოდა ამიტომ ყველა ზეპირად იმეორებდა წერილის ადგილებს“.) [უაილდი, 1960:23]

საინტერესოა მათემატიკის მასწავლებლის პერსონაჟიც იმავე ზღაპრიდან. საქველმოქმედო სკოლის ბავშვები ბედნიერი უფლისწულის ქანდაკებას ანგელოზს ადარებენ, მათემატიკის მასწავლებელი კი მათ, თავისი ჭკუით, ჩამჭრელ კითხვას უსვამს - როდის გინახავთ ანგელოზიო. ბავშვები პასუხობენ, რომ სიზმრად ნახულობენ ანგელოზებს, რაც მათ მასწავლებელს სულაც არ მოსწონს:

“The Mathematical Master frowned and looked very severe, for he did not approve of children dreaming. [Wilde, 1979:28] („მათემატიკის მასწავლებელმა შუბლი შეიკრა და მკაცრად გადახედა ბავშვებს, რადგან არ მოეწონა რომ ისინი ძილში სიზმრებს ხედავდნენ“.) [უაილდი, 1960:16]

მწვავე ირონიას ვაწყდებით ზღაპარში „ღირსშესანიშნავი შუმხუნა“, როდესაც შუმხუნა აცხადებს, რომ ხშირად ესაუბრება საკუთარ თავს და ისეთი ჭკვიანია, რომ თავისივე ნათქვამიდან ერთ სიტყვასაც ვერ იგებს. ამის გამგონე კალია მას ურჩევს ფილოსოფიაში წაიკითხოს ლექციები: “Then you should certainly lecture on Philosophy.” [Wilde, 1979:79] („ მაშინ უთუოდ, ფილოსოფია უნდა აირჩიოთ თქვენი ლექციების საგნად“.) [უაილდი, 1960:94]

„ერთგულ მეგობარში“ მეწისქვილის ცოლი აღტაცებულია ქმრის ჭკვიანური აზრებით და მის საუბარს მღვდლის ქადაგებას ადარებს ერთი ნიშნით: მისი მოსმენა ძილს ჰგვრის.

“How well you talk!” said the Miller’s Wife, pouring herself out a large glass of warm ale. “Really, I feel quite drowsy. It is just like being in church.” [Wilde, 1979:57] („ აჰ, რა კარგად ლაპარაკობ,- თქვა მეწისქვილის ცოლმა და დიდი ჭიქა გამთბარი ლუდი ჩამოისხა. - საცაა რული მომერვა, თითქოს ეკლესიაში ვიყვე“.) [Wilde, 1979:61]

რაც შეეხება საზოგადო მოღვაწეებს „ღირსშესანიშნავ შუმხუნაში“ ვიგებთ, რომ ერთ დროს თურმე იხვიც საზოგადო მოღვაწე ყოფილა, რაც იმაში გამოიხატებოდა, რომ რეზოლუციებს

გამოსცემდა ყველაფრის დასაგმობად, რაც არ მოსწონდა, მაგრამ ამან ვერავითარი შედეგი ვერ გამოიღო და იხვამც ამ საქმიანობას ოჯახზე ზრუნვა არჩია.

"I had thoughts of entering public life once myself," remarked the Duck. "There are so many things that need reforming. Indeed, I took the chair at a meeting some time ago, and we passed resolutions condemning everything that we did not like. However, they did not seem to have much effect. Now I go in for domesticity and look after my family." [Wilde, 1979:81] („- მე თვითონ ვფიქრობდი ერთ დროს საზოგადოებრივ მოღვაწეობას,- შენიშნა იხვმა,- ბევრ რამეს სჭირდება რეფორმა. ცოტა ხნის წინათ კრებაზეც კი გამოვედი და ჩვენ ყველაფერი დავგმეთ, რაც არ მოგვწონდა. მაგრამ ამას დიდი შედეგი არ მოყოლია. ახლა კი მეოჯახეობას მოვკიდე ხელი და ჩემს ოჯახს ვუვლი". [უაილდი, 1960:96]

ისევ „ბედნიერ უფლისწულს“ და მისი ქალაქის თავს დავუბრუნდებით, რომელიც უაილდს ძალიან სულელად ჰყავს გამოყვანილი, ხოლო მისი ხელქვეითები - კიდევ უარესებად:

"And here is actually a dead bird at his feet!" continued the Mayor. "We must really issue a proclamation that birds are not to be allowed to die here."

And the Town Clerk made a note of the suggestion. The Remarkable Rocket [Wilde, 1979:38]

(„- ფერხთით კი შეხედეთ, მკვდარი ჩიტი უგდია,- განაგრძო ქალაქის თავმა, - ოფიციალურად უნდა გამოვაცხადოთ, რომ ჩიტებს აქ სიკვდილის უფლება არა აქვთ.- საბჭოს წევრებმა უბის წიგნაკში ჩაინიშნეს ეს მითითება“. [უაილდი, 1960:32]

ფარისევლობა

ფარისევლობა ის მანკიერებაა, რომელსაც ოსკარ უაილდი განსაკუთრებით დაუნდობლად ამხელს თავის ნაწარმოებებში და ამ მხრივ გამონაკლის არც ზღაპრები წარმოადგენს. ფარისევლობის წარმოჩენის თვალსაზრისით განსაკუთრებით აღსანიშნავია ზღაპარი „ერთგული მეგობარი“, რომელშიც ავტორი მისთვის ჩვეული სარკაზმით აღწერს თავკერძა, გულქვა და მერკანტილურ მეწისქვილეს, თავი რომ კეთილშობილად მოაქვს.

ირონიულ ეფექტს აძლიერებს მეწისქვილის ცოლის მიერ არაერთგზის წარმოთქმული ქმრის ქება-დიდება და მისი კეთილშობილებით აღტაცება, უფრო სწორად, უსინდისობის კეთილშობილებად მიჩნევა.

მეწისქვილის ფარისევლობა ცინიზმში გადადის და მისი საქციელი სამართლიან აღმფოთებას იწვევს, პატარა ჰანსის მიმართ კი სიბრალული და თანაგრძნობა უჩნდება მკითხველს.

ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე ციტატა, საიდანაც ჩანს, თუ როგორ „ზრუნავს“ მეწისქვილე პატარა ჰანსზე და რას მიიჩნევს იგი კეთილგონიერებად და გულმოდგინებად:

There is no good in my going to see little Hans as long as the snow lasts," the Miller used to say to his wife, "...when people are in trouble they should be left alone, and not be bothered by visitors. That at least is my idea about friendship, and I am sure I am right. So I shall wait till the spring comes, and then I shall pay him a visit, and he will be able to give me a large basket of primroses and that will make him so happy." [Wilde, 1979:56] („რა შეემატება ჰანსს, მე რომ ახლა მის სანახავად ჩვიდე? - ეტყოდა ხოლმე მეწისქვილე ცოლს - როცა ადამიანს უჭირს, მარტო უნდა დასტოვო. სტუმრობით თავი კი არ უნდა მოაბეზრო ამ დროს კაცს. ყოველ შემთხვევაში ასეთია ჩემი შეხედულება მეგობრობაზე და დარწმუნებული ვარ, არცა ვცდები. დავიცდი სანამ გაზაფხულდება და მერე ვესტუმრები. მაშინ ჰანსიც შეძლებს ფურისულათი ამივსოს კალათა და თავსაც ბედნიერად იგრძნობს“). [უაილდი, 1960:59-60]

„როცა ადამიანს უჭირს, მარტო უნდა დასტოვო“ უაილდისეული დახვეწილი იუმორით აღსავსე პარადოქსია. ცხადია, მეწისქვილე იმიტომ არ მიდის ჰანსთან, რომ თავად არ შეემატება არაფერი, რადგან ჰანსი მეზღვა და ზამთარი მისთვის რთული პერიოდია. სამაგიეროდ, მეწისქვილე გაზაფხულზე მიდის ხშირად თავის „მეგობართან“ და იმდენ ლამაზ ყვავილს ართმევს, გასაყიდად არაფერს უტოვებს, სამაგიეროდ გაფუჭებულ, გადასაგდებ ურიკას ჰპირდება და თავი ისე უჭირავს, თითქოს ძალიან ძვირფას რამეს ჩუქნიდეს.

მეწისქვილე მდიდარია და შეუძლია ჰანსს ზამთარში დეხმაროს, ან სტუმრად მაინც დაპატიჟოს, მარგამ ამის გაკეთება არ სურს და საკუთარ სიძუნწეს იმით ამართლებს, თითქოს ცდილობს ჰანსი ცდუნებას აარიდოს და მისი გული შურისგნ დაიცვას. აი, როგორ მოძღვრავს იგი თავის ბიჭუნას, რომელიც ჰანსის დახმარებას მოისურვებს:

Why, if little Hans came up here and saw our warm fire and our good supper, and our great cask of red wine, he might get envious, and envy is a most terrible thing, and would spoil anybody's nature. I certainly will not allow Hans's nature to be spoiled. I am his best friend, and I will always watch over him, and see that he is not led into any temptations." [Wilde, 1979:56-57] („პატარა ჰანსი რომ აქ მოვიდეს და ნახოს, რომ ჩვენ ცეცხლი გვინთია, გემრიელ ვახშამს შევექცევით და წითელ ღვინოს მივირთმევთ, შემურდება. მერე იცი, რა არის შური? შური საშინელი რამაა და ადამიანის ბუნებას ძალიან აფუჭებს. მაგას კი როგორ ვიზამ რომ ჰანსს ბუნება გაუფუჭდეს. მე მისი საუკეთესო მეგობარი ვარ და მუდამ ვიზრუნებ, რომ ჰანსი რაიმე მაცთუნებელს არ გადაეყაროს“) [უაილდი, 1960:60]. ამ სიტყვებიდან ჩანს მეწისქვილის ამაზრზენი ფარისევლობა.

საინტერესოა, რას პასუხობს იგი საკუთარ ცოლს, რომელიც აღტაცებას ვერ მალავს, ისე მოსწონს ქმრის საუბარი: "Lots of people act well," answered the Miller; "but very few people talk

well, which shows that talking is much the more difficult thing of the two, and much the finer thing also." [Wilde, 1979:57] („- კარგად ბევრი ირჯება, მაგრამ ძალიან ცოტა ლაპარაკობს კარგად. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ლაპარაკი უფრო ძნელია, ვიდრე საქმის კეთება და მეტი სიფაქიზეც სჭირდება“) [უაილდი, 1960:61]. ამ სიტყვების სარკაზმი იმაში მდგომარეობს, რომ საყოველთაოდ დამკვიდრებული შეხედულების მიხედვით, სიტყვასა და საქმეს შორის პირატესობა სწორედ საქმეს უნდა მიენიჭოს და არა სიტყვას.

პარადოქსები

ოსკარ უაილდი ცნობილია თავისი ენამახვილური პარადოქსებით, რომლებიც უხვად არის გაბნეული მის ნაწარმოებებში. ასეთი გამონათქვამები ზემოთაც ვახსენეთ, მაგრამ სტატიის ამ ნაწილში გვსურს თავი მოვუყაროთ რამდენიმე საგულისხმო პარადოქსს. ისინი მეტწილად მოგვყავს „ღირსშესანიშნავი შუშხუნდიან“, რადგან ეს ზღაპარი ამ მხრივ გამორჩეულია.

ღირსშესანიშნავი შუშხუნა აღშფოთებულია იმის გამო, რომ ვინმეს შეუძლია ბედნიერი იყოს მაშინ, როდესაც თავად ტანჯულს განასახიერებს. იგი ტკაცუნას მოუწოდებს სხვებზე იფიქროს, კერძოდ კი მასზე და მაგალითად საკუთარ თავს უსახავს. წესით ის უნდა ამბობდეს, მე სულ სხვებზე ვფიქრობო, მაგრამ გვაქვს პარადოქსი: შუშხუნა მუდამ საკუთარ თავზე ფიქრობს და ამასვე მოელის სხვებისგანაც. სწორედ ამას ეძახის ის თანაგრძნობას. ეს ნაწყვეტი დედანში ასე ჟღერს:

“Pray, what are you laughing at?” inquired the Rocket; “I am not laughing.”

“I am laughing because I am happy,” replied the Cracker.

“That is a very selfish reason,” said the Rocket angrily. “What right have you to be happy? You should be thinking about others. In fact, you should be thinking about me. I am always thinking about myself, and I expect everybody else to do the same. That is what is called sympathy. It is a beautiful virtue, and I possess it in a high degree.” [Wilde, 1979:78]

ქართული თარგმანი კი ასეთია:

„- გეთაყვა, რაზე იცინით - იკითხა შუშხუნამ, - მე არ მეცინება.

- ვიცინი, რადგან ბედნიერი ვარ, - უპასუხა ტკაცუნამ.

- ძალიან ეგოისტური მიზეზია. - თქვა შუშხუნამ გაჯავრებით. - რა უფლება გაქვთ ბედნიერი იყოთ? სხვებზე უნდა ფიქრობდეთ. მაგალითად, ჩემზე უნდა ფიქრობდეთ. მე მუდამ ჩემს თავზე ვფიქრობ და დანარჩენებისგანაც ამასვე მოველი. სწორედ ამას ჰქვია თანაგრძნობა. ეს დიდი ნიჭია და იგი მეტად დამახასიათებელია ჩემთვის“. [უაილდი, 1960:84]

მსგავსი შინაარსის პარადოქსის შემცველია შუშხუნას დიალოგი ბაყაყთან:

The Rocket is irritated by the Frog who is talking about himself instead of listening to him
"You are a very irritating person," said the Rocket, "and very ill-bred. I hate people who talk about themselves, as you do when one wants to talk about oneself, as I do. It is what I call selfishness, and selfishness is a most detestable thing, especially to any one of my temperament, for I am well known for my sympathetic nature." [Wilde, 1979:78-79]

„- დიდი აბეზარა პიროვნება ბრძანებულხართ,- თქვა შუმხუნამ,- და ფრიად გაუზრდელიც. მეჯავრება ის, ვინც, თქვენი არ იყოს სულ თვის თავზე ლაპარაკობს მაშინაც როდესაც სხვას, ჩემი არ იყოს, თვის თავზე უნდა ლაპარაკი. მე ამას ეგოიზმს ვუწოდებ, ეს კი უსაზიზღრესი რამ არის, განსაკუთრებით ჩემი ბუნების ადამიანის თვალში, რადგან ჩემი გულშემატკივრობა ხომ კარგადაა ცნობილი“. [უაილდი, 1960:92-93]

ძალიან შთამბეჭდავია მწერლის პარადოქსი მგრძნობიარე ადამიანებზე, უფრო სწორად შუმხუნასნაირ ადამიანებზე, რომლებიც საკუთარ თავს მგრძნობიარეს უწოდებენ. ქვემოთ მოცემული ნაწყვეტი ღირსშესანიშნავი შუმხუნას სიტყვებით იწყება, შემდეგ კი ტკაცუნასა და რომაული სანთლის დიალოგი მოჰყვება:

"No one in the whole world is so sensitive as I am, I am quite sure of that.

"What is a sensitive person?" said the Cracker to the Roman Candle.

"A person who, because he has corns himself, always treads on other people's toes," answered the Roman Candle in a low whisper; and the Cracker nearly exploded with laughter. [Wilde, 1979:78]

(„- რას ნიშნავს მგრძნობიარე არსება? - ჰკითხა ტკაცუნამ რომაულ სანთელს.

- არსება, რომელიც მუდამ სხვას ადგამს ფეხს, აქაო და მე თვითონ მაქვს ბებერებო“, - ჩურჩულით მიუგო რომაულმა სანთელმა და ტკაცუნა კინაღამ გასკდა სიცილით“) [უაილდი, 1960:84].

დასასრულ მოვიყვანთ ორ ყველაზე ძლიერ და ღრმა შინაარსის მქონე პარადოქსს. ალეგორიული პერსონაჟების პირით მწერალი ამბობს, რომ სახიფათოა მეგობრის ცნობა; ასევე სახიფათოა ისეთი ამბის მოყოლა, რომელსაც მორალი აქვს. ეს პარადოქსები წინ წამოწევს ადამიანთა ზედაპირულობის, ასევე სულიერებასა და ზნეობასთან მათი დამოკიდებულების საკითხებს. როდესაც ღირსშესანიშნავ შუმხუნას ეკითხებიან, თუ რატომ თვლის თავს უფლისუწულის მეგობრად მაშინ, როდესაც მას არც კი შეხვედრია, იგი მიუგებს:

"I never said I knew him," answered the Rocket. "I dare say that if I knew him I should not be his friend at all. It is a very dangerous thing to know one's friends." [Wilde, 1979:75]

„- არც არსოდეს მითქვამს, ვიცნობ-მეთქი, - თქვა შუმხუნამ, - მე ვფიქრობ, რომ ვიცნობდე, სულაც არ ვიქნებოდი მისი მეგობარი. მეგობრის ცნობა ძალიან სახიფათოა“) [უაილდი, 1960:87].

ბოლო მაგალითი „ერთგული მეგობრიდანაა“. გავიხსენოთ, როგორ აღშფოთდება წყლის ვირთაგვა როდესაც მას ბზეწვია ამბის მორალს უხსენებს. გაგულისებული ვირთაგვა რომ „სისულელეა“-ს ძახილით გაეცლება, ბზეწვია იხვს შესჩივლებს:

“I am rather afraid that I have annoyed him,” answered the Linnet. “The fact is that I told him a story with a moral.”

“Ah! That is always a very dangerous thing to do,” said the Duck.

“And I quite agree with her.” [Wilde, 1979:66]

(„- ვგონებ გავაჯავრე, - თქვა ბზეწვიამ - და სულ იმიტომ, რომ მოვეყვი ამბავი, რომელსაც მორალი აქვს.

- ოჰ ეს ძალიან საშიშია, - თქვა იხვმა.

და მეც სავსებით ვეთანხმები მას“). [უაილდი, 1960:75]

პარადოქსის ეფექტს აძლიერებს ავტორის სიტყვები, რომ ის თავადაც ეთანხმება იმ აზრს, რომ მორალის მქონე ამბის მოყოლა ძალიან სახიფათოა.

დასკვნა

ოსკარ უაილდის ზღაპრები ლიტერატურულ ზღაპრის ყველა თვისებას იზიარებს: მათში გვხვდება ჯადოსნური ელემენტები, ფანტასტიკური პერსონაჟები, ალეგორია, გამეორება და სხვა მხატვრული ხერხები. ასევე, ხალხური ზღაპრებისაგან განსხვავებით, მათ ახასიათებს ინდივიდუალური, ზეაწეული სტილი, ხატოვანება, გმირების განცდებისა და ბუნების სურათების ასახვა, სევდიანი დასასრული. ცნობილია, რომ ლიტერატურულ ზღაპრებში ბრძოლა კეთილსა და ბოროტს შორის ყოველთვის სიკეთის გამარჯვებით არ მთავრდება, ხოლო რაც შეეხება ოსკარ უაილდის ზღაპრებს, თითქმის ყოველ მათგანს ტრაგიკული დასასრული აქვს.

აღსანიშნავია, რომ უაილდის ზღაპრებიდან ბევრის სიუჟეტი ხალხური ზღაპრებისას ემთხვევა და არაერთი მკვლევარი უსვამს ხაზს მწერლის შემოქმედებაზე მის წინამორბედთა გავლენას, მაგრამ მთავარი ის არის, თუ როგორი ორიგინალური და უნიკალური სტილით გადმოსცემს არაორიგინალურ, უკვე ნაცნობ ამბებს გენიალური მწერალი, ხოლო საერთო სიუჟეტები არ ახალა მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიაში. ოსკარ უაილდის ქმნილებებს, მოცემულ შემთხვევაში ზღაპრებს, სხვებისაგან გამოარჩევს მხოლოდ უაილდისათვის დამახასიათებელი სინტაქსი, გამეორების, პარალელური კონსტრუქციების ოსტატურად გამოყენება, უმდიდრესი წარმოსახვის უნარი და ენა, უჩვეულო შედარებები და მეტაფორები, ზეაწეული განწყობა, რაც არქაიზმებისა და ბიბლიური თუ მითოლოგიური ალუზიების მეშვეობით მიიღწევა.

ამასთან, ჯადოსნურ, ზღაპრულ სამყაროშიც უხვად გვხვდება ავტორის სოციალური სატირა: ისეთი მხატვრული ხერხების გამოყენებით, როგორცაა ირონია, ალეგორია,

პერსონიფიკაცია, პარადოქსები; უაილდი ამხილებს და დასცინის თავისი თანამედროვე ვიქტორიული საზოგადოების მანკიერებებს: ფარისევლობას, მერკანტილიზმს, სნობიზმს, ამპარტავნებას, უსაქმურობას, თავკერძობას, შეზღუდულ აზროვნებასა თუ უმადურებას და კრიტიკაშიც ისეთსავე დახვეწილობას იჩენს, როგორც სილამაზის სამყაროს შექმნაში. სწორედ ეს განაპირობებს იმ უდიდეს ემოციურ და ესთეტიკურ შთაბეჭდილებას, რომელსაც უაილდის ზღაპრები ახდენს მკითხველზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- უაილდი ო., „ზროწეულის სახლი“, თარგმნეს ინგლისურიდან ქეთევან კანდელაკმა და ნათელა ჩიგოგიძემ. საბჭოთა მწერალი, თბილისი 1960.
- ფანჯიკიძე დ., „თარგმანის თეორია და პრაქტიკა“, „განათლება“, თბილისი, 1988.
- ჭილაია რ., „ლიტერატურათმცოდნეობის ცნებები“, თბილისი, 1984.
- Wilde, O., *Fairy Tales by Oscar Wilde*, Moscow, Progress Publishers 1979.
- Ransome, A. (2011). *Oscar Wilde: A critical study*. <https://www.gutenberg.org/files/36017/36017-h/36017-h.htm>
- Wilde O. (1979). *Fairy tales*. Progress Publishers. (Original work published 1888)
- Wilde, O. (2016). The decay of lying. [https://www.berfrois.com/2016/0/Wilde's 8/oscar-wilde-arts-rough-material/](https://www.berfrois.com/2016/0/Wilde's%208/oscar-wilde-arts-rough-material/) (Original work published 1891)
- Wilde O. (2018). *The Fairy Tales of Oscar Wilde*, Arion Press
- Wilde O. (2021). *The happy prince and other tales*. <https://www.gutenberg.org/files/902/902-h/902-h.htm> (Original work published 1888)

Social Satire in Oscar Wilde's Fairy Tales

Abstract: This article studies the fairy tales by Oscar Wilde from the perspective of social satire employed by the author to expose the vices of his contemporary Victorian Society. The texts used as empirical material for the study are the fairy tales from "*The Happy Prince and Other Tales*." They fall under the category of literary fairy tales and possess all the features characteristic of this literary genre. The plots of Oscar Wilde's fairy tales are not always original, but their author's individual, exquisite style, prolific imagination, and ample word repertoire make them unique. Wilde's fairy tales as well as other works are the embodiment of his aesthetic principle "art for art's sake", considering beauty as art's main pursuit. The magic and beauty in Wilde's fairy tales are accompanied by severe criticism of Victorian morality with its hypocrisy, materialism, snobbishness, arrogance, idleness, uniformity, narrow-mindedness, and selfishness. The criticism is expressed with the help of allegory, irony, paradox, and other literary devices.

Keywords: fairy tales, allegory, hypocrisy, irony, paradoxes, social satire, Victorian morality